

Inhoudsopgave :

REACTIES OP POOLSE ONTWIKKELINGEN VAN EUROPESE CP-EN	pag. 1
OOST-EUROPA	pag. 5
WEST-EUROPA	pag. 10

REACTIES OP POOLSE ONTWIKKELINGEN VAN EUROPESE CP-EN

SOWJET-UNIE

Hoewel er al begin juli in Polen sprake was van "werkonderbrekingen", die internationaal de nodige aandacht trokken en die begin augustus uitliepen op stakingen met een massaal karakter, moest het tot 19 augustus duren voordat er van Sowjetrussische kant gereageerd werd op deze ontwikkelingen.

Op genoemde datum verspreidde het Sowjetpersbureau TASS een door de verschillende Sowjetrussische media overgenomen melding over "arbeids-
onderbrekingen in sommige ondernemingen, bracht het een bericht uit Warschau over de televisie-rede van 18 augustus van toenmalig partij-leider [ ] en werd benadrukt dat de gebeurtenissen "het normale levens-
ritme" in het land verstoren. Op 25 augustus werd dit TASS-bericht ge-
volgd door een tweede met daarin een stellingname van politiek commen-
tator [ ]. Deze stelde - na het Westen en vooral het Westduitse
"revanchisme" beschuldigd te hebben van inmenging in de Poolse binnen-
landse aangelegenheden - dat er in Polen sprake was van een "openlijke"
en "samenhangende" discussie over economische en sociale problemen en
dat de bevolking unaniem vasthield aan het geloof dat het socialistisch
stelsel de basis is voor alle vooruitgang. Deze laatste gedachte was
eerder al verwoord door [ ] in zijn rede van 18 augustus.

Op 26 augustus pas werd er voor het eerst officieel gereageerd door de
Sowjetautoriteiten. In een kort communiqué werden de gebeurtenissen
een "volledig interne zaak" genoemd en heette het dat "de betrekkingen
tussen de Sowjet-Unie en Polen onveranderd blijven". Die betrekkingen
- zo werd gesteld - "... worden gekenschetst door een volledig weder-
zijds begrip en door samenwerking op alle terreinen". Op geen enkele
wijze werd er gerept over stakingen, over stakingseisen of over de
belofte, die [ ] had gedaan voor meer vrijheid bij vakbondsverenigen.
Openheid van zaken werd van Sowjetzijde evenmin gegeven nadat op 31 au-
gustus de stakers en de Poolse regering in Gdansk overeenstemming hadden
bereikt. Het "akkoord van Gdansk" bleef onvermeld, wel berichtte Radio
Moskou op 1 september dat er een "regeling" was getroffen m.b.t. "ver-
scheidene sociale en economische kwesties die door vertegenwoordigers
van de arbeiders aan de orde waren gesteld". In een door TASS op 31
augustus verspreidde en o.a. door Prawda op 1 september afgedrukt bericht

werd zelfs niet gesproken over een dergelijke "regeling". De TASS-reactie, die was ondertekend met - een van de pseudoniemen die gebruikt werden als het gaat om artikelen die de mening van de hoogste CPSU-leiding verwoorden - droeg duidelijk een waarschuwend karakter. Volgens de -stellingname waren "anti-socialistische elementen erin geslaagd door te dringen in een aantal ondernemingen... met de bedoeling het vertrouwen van een deel van de arbeidersklasse aan te tasten en om moeilijke economische omstandigheden te gebruiken voor hun contra-revolutionaire doelen". "De tactiek van deze elementen, die werkzaam zijn in een aantal ondernemingen aan de kust, is momenteel gericht op...blokkering en ontregeling van het leven in het land".

Het hanteren van de term "anti-socialistisch" zo kort na het sluiten van het Gdansk-akkoord - deze kwalificatie was overigens door TASS een paar dagen eerder ook al eens gebruikt - maakte duidelijk dat het Kremlin de gesloten overeenkomst beschouwt als iets wat niet past in een "socialistisch systeem" en daarom op zijn hoogst vrede ermee kan hebben als een tijdelijke concessie, die gedaan moest worden om de rust te doen terugkeren.

Deze inschatting lijkt ook ondersteund te worden door de tendens van de berichtgeving in de Sewjetmedia tijdens de eerste week van september. De commentaren zaten toen vol met termen als "niet-verklaarde oorlog", "psychologische oorlogvoering" en "sabetage", waar het ging om de reacties in het Westen op de toestand in Polen. Met name de hulp van Westerse vakbonden aan de Poolse arbeiders werd daarbij veroordeeld, omdat die hulp - zoals TASS-commentator op 4 september stelde - niet bedoeld was voor Poolse bonden "die de arbeiders echt vertegenwoordigen (d.w.z. : de officiële vakbonden) maar voor krachten met anti-socialistische standpunten die ondermijnende activiteiten tegen de bestaande structuur in dat land ontploeien". Deze en soortgelijke uitspraken gingen vergezeld van de opmerking dat Polen steun verdient bij de oplossing van zowel ideologische als economische moeilijkheden en dat de Poolse werkende klasse niet van plan is de basis van haar "socialisme" te laten ondergraven. De impliciete boodschap van deze commentaren lijkt duidelijk. Ze bevatten een waarschuwing in de richting van de Poolse (en andere Oosteuropese) autoriteiten

het Westen op een afstand te houden en de goede raad om genoemde "subversieve", "anti socialistische elementen" op "non-actief" te stellen. De situatie kan daarmee worden gered, want de Poolse werkende klasse is immers "zuiver in de leer".

Dat de hoop aan Sowjetzijde op een dergelijke afloop niet verdwenen is, werd tot uitdrukking gebracht in een boodschap die CPSU-leider

op 6 september naar Warschau stuurde. Dit gebeurde naar aanleiding van de vervanging (officieel wegens ziekte) van partij-leider   doer de 53-jarige   .   sprak in zijn felicitatie aan de nieuwe partijleider de "overtuiging uit dat onder leiding van de PVAP het Poolse volk binnen korte tijd .... de moeilijkheden te boven zal komen, waarmee het land is geconfronteerd". Daarbij is uiteraard een cruciale rol toebedeeld aan   die - zoals   hem kenschetste - "bekend staat als een moedig strijder .... voor de ideeën van het communisme, voor de versterking van de leidende rol van de PVAP en voor consolidering van de positie van het socialisme in Polen" en " ... als een persoonlijkheid die stevig vasthoudt aan het principe van het proletarisch internationalisme".

Het was overigens in het kader van deze belangrijke mutatie dat de Sowjetpers (op 8 september) voor het eerst aan haar lezers het bestaan van "nieuwe vakbonden" in Polen onthulde en wel in het verslag van de redevoering die   op 6 september had gehouden. Prawda citeerde uitvoerig uit deze toespraak, waarin de nieuwe Poolse partijleider zich uitsprak "voor de vernieuwing van de vakbonden, opdat deze de arbeidersklasse vertegenwoordigen en de onderhandelingspartners kunnen zijn van de regering". Tevens werd

's uitspraak aangehaald dat deze "nieuwe vakbonden moeten functioneren in het kader van de socialistische principes". Het begrip "onafhankelijke vakbonden", waarever in de officiële overeenkomsten tussen de stakers en de Poolse regering sprake was, is echter in de Sowjetmedia nog steeds niet opgevoerd.

Resumerend kan worden gesteld dat de berichtgeving in de Sowjet-Unie over de Poolse ontwikkelingen totnu toe summier, voorzichtig en de laatste tijd ernstig waarschuwend van karakter is. Het summiere karakter zal beslist niet ingegeven zijn door het feit dat de Sowjetleiders de zaak onbelangrijk vonden, maar veeleer om te voer-

komen dat van de Poolse ontwikkelingen een uitstralingseffect uitging naar de Sowjetbevolking. In die gedachtengang past ook het feit dat de Sowjet-Unie vanaf 20 augustus weer begonnen is met het storen van Russische uitzendingen van met name de Deutsche Welle, de BBC en de Voice of America en van uitzendingen in minderheidstalen van laatstgenoemd station, storingsactiviteiten die in de loop van 1973 waren beëindigd *).

-
- *) De Sowjet-Unie heeft overigens het storen van buitenlandse radio-uitzendingen nooit helemaal gestaakt. Het Amerikaanse (onafhankelijke) radiostation Radio Liberty is altijd het onderwerp van dat soort activiteiten gebleven, evenals de uitzendingen van China, Albanië en Israël.

OOST-EUROPA

In de DDR repten de media begin juli met geen woord over de stakingen in Polen om eerst in de tweede week van de maand zeer summier te gaan berichten over de z.g. "tijdelijke werkonderbrekingen" daar en er pas op 16 augustus vrij uitvoerig over te gaan rapporteren. Het feit dat de Westerse berichtgeving via radio en televisie tot ver in de DDR doordringt zal daaraan niet vreemd geweest zijn.

In het weekblad Sonntag bekleemtoonde [redacted], CC-lid van de Oostduitse CP (SED), dat de Poolse CP (PVAP) haar macht verder moest uitbreiden omdat "alleen zij de politieke stabiliteit kan verzekeren". Op 18 augustus besteedde het partijblad Neues Deutschland veel aandacht aan de rede van de (inmiddels ontslagen) Poolse premier [redacted]

van 15 augustus, met name aan die passages waarin gesteld werd dat tegenstanders van Polen de situatie misbruikten voor eigen doelen, dat de bondgenoten zich zorgen maakten en dat Polen moest bewijzen dat het zijn eigen problemen kon oplossen. Het blad wees de economische problemen aan als de oorzaak van de stakingen. Die zelfde avond nog vroeg het televisieprogramma "Aktuele Kamera" aandacht voor de eerder die dag gehouden rede van [redacted] en wel vooral voor diens stellingname, dat aan de socialistische basis van het land niet getornd mocht worden en dat "anarchistische en anti-socialistische groepen" misbruik maakten van de situatie. Op 24 augustus werden de televisieprogramma's onderbroken voor de rede van [redacted], waarin hij de partij- en regeringsmutaties aankondigde en zelf-kritiek oefende.

Op 30 augustus, nog voor het akkoord met de Poolse stakers tot stand kwam, bracht Neues Deutschland een interview met [redacted], de secretaris-generaal van de Amerikaanse CP, waarin de Poolse partijleiding "gebrek aan leiderschap" werd verweten. Het afdrukken van dit artikel betekende in feite dat Berlijn deze kritiek deelde.

Toen in datzelfde weekend van 30 augustus het akkoord in Gdansk werd gesloten maakten de Oostduitse media daar kort melding van zonder overigens in te gaan op de inhoud van het akkoord (vrije vakbonden, stakingsrecht en terugdringen van de censuur). Ook eerder hadden zij consequent geen melding gemaakt van de eisen van de stakers en de voorstellen van de regering.

Op 2 september namen vrijwel alle Oostduitse kranten een artikel over uit de Sowjetrussische Prawda van de vorige dag, dat aan de

ontwikkelingen in Polen was gewijd. Zij redigeerden dit evenwel zodanig dat het scherper van toon werd, door o.a. de passage over "contra-revolutionaire plannen" van "anti-socialistische elementen" onmiddellijk te laten volgen door de zinsnede "dat de onderhandelingsdelegatie van de regering deze eisen heeft aanvaard" en dat dit "direct schade zal toebrengen aan het socialisme in Polen". De Prawda had dit directe verband niet gelegd, maar schreef dat "contrarevolutionaire elementen" de arbeidsonrust hadden gebruikt voor "contra-revolutionaire doelen" om pas veel verder mee te delen dat de regeringsdelegatie "had toegezegd de eisen te zullen overwegen". Tenslotte werd in Oost-Duitsland zeer zakelijk bericht gedaan over de vervanging van _____ door de nieuwe partijleider _____ .

In Tsjechoslowakije bleef de berichtgeving over de Poolse stakingen uitermate beperkt. Het partijblad Rude Pravo doorbrak het eerst het zwijgen door melding te maken van "economische problemen" en "tijdelijke werkonderbrekingen". Hetzelfde blad bracht ook de door afgekondigde mutaties in de Poolse partij- en regeringstop, doch zonder verklaring of nader commentaar.

Kort daarop riep Rude Pravo de partijafdelingen in de Tsjechoslowaakse bedrijven op om meer aandacht te schenken aan de verlangens van de arbeiders en vooral aan de klachten over de bevoorrading van winkels. Zonder rechtstreeks aan de Poolse problemen te refereren waarschuwde het blad dat het gezag van de partij afhangt van het vermogen van de partijleden om niet alleen van dag tot dag nauwlettend naar de meningen van de mensen te luisteren, maar daar ook iets mee te doen.

Toen eindelijk in Gdansk overeenstemming werd bereikt, volstonden de Tsjechoslowaakse media met de mededeling dat het werk hervat werd. Tenslotte werd het nieuws over de vervanging van _____ door _____ gebracht in de bewoordingen van het Poolse persbureau PAP.

In Hongarije begonnen de media na aanvankelijke aarzeling vrij gedetailleerd te rapporteren over de gebeurtenissen in Polen. Er werd onomwonden gesproken over "stakingen" en zelfs over de politieke aspecten daarvan. Toch was er ook de nodige reserve. Zo legde de radio-reportage over de rede van _____ , waarin de personele mutatie

werden aangekondigd, extra accent op de zinsnede dat "alleen een socialistisch Polen zelfstandig kan blijven". Toen het akkoord in Gdansk een feit was volstonden de Hongaarse media eerst met het zakelijk melden daarvan. Opmerkelijk daarbij was dat het partijblad Nepszabadsag de tot standkoming van het akkoord uitsluitend toeschreef aan de "grootse inspanning van partij en regering", die de "aanvallen van anti-socialistische elementen" hadden weerstaan. Kort daarop besteedde het zelfde blad evenwel veel uitgebreider aandacht aan het akkoord en maakte het openlijk gewag van de vrije, onafhankelijke vakbonden, die naast de officiële Poolse vakorganisatie zullen worden opgericht. Een opvallend geluid dat tijdens de gebeurtenissen in Polen te beluisteren viel in Hongarije, was de constatering dat de Hongaarse leiders wel zo verstandig waren geweest in hun land de prijzen langs de weg der geleidelijkheid te verhogen. Veel omstandiger dan de overige Oosteuropese media bracht de Hongaarse radio het nieuws over het terugtreden van en over diens opvolging door , van wie zelfs een biografie werd gegeven

De media in Bulgarije zwegen vrij-wel geheel over de gebeurtenissen in Polen. Wel maakten zij melding van de mutaties in de Poolse partij- en regeringstop, waarbij zij signaleerden dat het socialisme in Polen gevaar liep. Totnutoe is niet duidelijk in hoeverre zij bekendheid hebben gegeven aan het akkoord van Gdansk. Wel werd mededeling gedaan van de vervanging van . Volgens een bericht van de Frankfurter Allgemeine Zeitung van 26 augustus zou Bulgarije evenals de Sowjet-Unie bepaalde westerse radiozenders zijn gaan storen in verband met de gebeurtenissen in Polen.

Roemenië, dat in juli zelf te kampen heeft gehad met stakingen, heeft de berichtgeving over de Poolse arbeidsonrust uiterst beperkt gehouden. Het partijblad Scinteia maakte op 19 augustus melding van de rede van , doch zweeg over de stakingen. Volgens een bericht zou de Roemeense regering de wens hebben uitgesproken dat de "détent" door Polen niet nog meer schade zou lijden. Met een aanzienlijke vertraging kreeg de Roemeense bevolking het bericht te horen over de mutaties in de Poolse partij- en regeringstop, doch zonder toelichting of commentaar.

Op 28 augustus besteedde Scinteia pas wat meer aandacht aan de ontwikkelingen, zij het zonder details te noemen. Het blad stelde dat

de "negatieve verschijnselen, die zich op dit moment in Polen manifesteren, in feite overal kunnen optreden, omdat zij het gevolg zijn van de economische wereldcrisis". De uit die crisis ook voor Roemenië voortvloeiende problemen heetten niet op korte termijn opgelost te kunnen worden, maar zouden de noodzaak aantonen van een "onophoudelijke inspanning, versterking van de orde, aanscherping van de discipline en nauwe samenwerking van het hele volk". Stakingen konden de problemen "alleen maar verergeren". Naast deze boodschap voor de eigen bevolking liet Scinteia ook nog waarschuwingen horen voor de goede verstaanders elders. Het blad beschuldigde het Westen ervan in zijn berichtgeving over Polen een verkeerde voorstelling van zaken te geven. Het liet weten dat de Roemeense partijleiding hoopte dat de Polen "in staat zijn zelf hun problemen op te lossen". Daaraan voegde het toe dat het "Poolse volk het soevereine en onvervreembare recht heeft om zonder interventie van buiten af de binnenlandse problemen op te lossen", wat vooral bedoeld leek als een waarschuwing aan het adres van de overige leden van het Warschaupact.

De Roemeense media spraken met geen woord over de omvang van de stakingen of over de aard van de eisen van de stakers. Ook liet Scinteia op 1 september het akkoord van Gdansk geheel onvermeld, terwijl het wel de loftrumpet stak over de officiële Poolse vakbonden. Veel meer aandacht kregen de zegeningen in het eigen land, bijvoorbeeld de voortreffelijkheid van de eigen vakbonden, en ook werd veel plaats ingeruimd voor de rede van partijleider en president van 1 september, waarin deze pochte dat de lonen in Roemenië met maar liefst 10% meer gestegen waren dan was voorzien in het vijfjarenplan. De hele Roemeense verslaggeving over de Poolse ontwikkelingen had kortom veel weg van een gerichte campagne om de Roemenen ervan te overtuigen dat zij in elk geval géén reden tot klagen (of staken) hebben. De Roemeense radio bracht tenslotte het nieuws over de vervanging van door pas meer dan zeven uur later dan de overige Oosteuropese media.

In Albanië hadden de media aanvankelijk blijkbaar in het geheel geen moeite met het analyseren van de situatie in Polen door zich zonder nadere uitleg solidair met de stakers te verklaren. Volgens Radio Tirana was de "beslissende strijd van de arbeiderklasse van Gdansk tegen de revisionistische klik van " aangebroken.

Nogal in strijd daarmee werden op 8 september door het partijblad Zeri i Popullit de afgedwongen vrije vakbonden gediskwalificeerd als "een stap in de richting van het kapitalisme". Het blad omschreef de onafhankelijke vakorganisaties als "een platform voor de nieuwe reactionaire krachten in Polen", die het bewind daar "een beschamende nederlaag" hebben toegebracht.

De publiciteitsmedia in Joegoslavië berichtten de eerste zes weken vrij karig en zonder blijken van instemming over de stakingen in Polen, maar nadien gaven zij veel meer informatie en leverden ze ook kritiek op de Poolse leiding, bijvoorbeeld omdat deze de arbeiders niet tijdig inspraak gegeven zou hebben.

Het blad Politika liet weten dat met de mutaties in de Poolse partij- en regeringstop "de meest vooraanstaande vertegenwoordigers van de orthodoxe stalinistische lijn" aan de dijk gezet waren. Het persbureau Tanyug was echter van mening dat dit niet voldoende was om de arbeidrust te herstellen. Om geen misverstand te laten bestaan voegde Politika daar later aan toe dat een gewelddadige oplossing, ook onder de dekmantel van "revolutionaire principes", in ieder geval niet gewenst was.

Toen het akkoord in Gdansk een feit was bracht Politika op 1 september op de voorpagina het nieuws over de "zelfbesturende vakbonden" zonder evenwel te spreken over "vrije en onafhankelijke bonden", welke immers ook in Joegoslavië niet zijn toegestaan. Het blad Borba gewaagde van de "rijpheid" van de Poolse arbeiders en de Poolse CP en prees het "realisme" dat de internationale gemeenschap rond de Poolse kwestie aan de dag gelegd had. Het toonde zich gelukkig met de geweldloze oplossing van een "ernstig conflict dat een totale binnenlandse omwenteling had kunnen veroorzaken, waardoor het proces van ontspanning in Europa in gevaar had kunnen komen". Ondanks de "internationale implicaties" was de overwinning van de binnenlandse crisis een zaak van de Polen zelf gebleven, een overwinning "van historische betekenis voor de ontwikkeling van de socialistische wereld". Tanyug zag een "nieuwe vorm van socialistische democratie" in de in Gdansk en elders bereikte akkoorden, maar over het algemeen waren de Joegoslavische media nogal terughoudend in het beschrijven van de concrete resultaten, waarschijnlijk omdat deze op onderdelen beduidend verder gaan dan wat zelfs in het Joegoslavische model mogelijk is en daarom juist op de eigen bevolking een grote aantrekkingskracht zou kunnen uitoefenen.

WEST-EUROPA

Ook de Westeuropese CP-en volgen de gang van zaken in Polen met grote en sinds het akkoord van Gdansk nog verscherpte aandacht.

Hoewel het in hun commentaren regelmatig tot kritiek op de Poolse leiding komt - zo hekelen diverse partijen de afstand die volgens hen in Polen tussen de politieke top en de massa's was ontstaan en sprak bijv. het CPN-dagblad "De Waarheid" in dit verband misprijzend over "socialisme van bovenaf" - is de algemene teneur toch dat Polen heeft aangetoond dat "het socialisme grote sanerende en vernieuwende krachten in zich draagt" (Waarheid, 10 september 1980). Terwijl de orthodoxe CP-en daarbij in navolging van Moskou nog wel een waarschuwend geluid tegen het gevaar van "anti-socialistische elementen" willen laten horen en zich überhaupt wat terughoudend opstellen, tonen m.n. de z.g. eurocommunistische partijen zich zeer ingenomen met de ontwikkeling in Polen. Zij zien daarin een bevestiging - in dubbel opzicht zelfs - van hun stelling dat socialisme en democratie "onverbrekkelijk bij elkaar" horen. De uitbarsting in Polen bewijst immers de juistheid van de eurocommunistische kritiek op het gebrek aan democratie en toont aan dat de opbouw van het socialisme in moeilijkheden komt als niet ook de democratie verder wordt uitgebouwd. Tegelijkertijd demonstreert het feit, dat er nu in Polen, met medewerking van de leiding, een democratiseringsbeweging plaatsvindt, de altijd door de euro-CP-en geponeerde vatbaarheid van het socialisme voor democratische vernieuwing. Aldus in grote lijnen de redenering van deze partijen.

Naar hun eigen thuisfront gericht, grijpen de eurocommunisten de Poolse gebeurtenissen tevens aan als een toets voor hun in het Westen vaak nog betwijfelde democratische intenties en zij aarzelen daarbij niet om zich n.a.v. Polen nog nadrukkelijker vast te leggen op de stelling dat voor hen socialisme niet mogelijk is zonder democratie.

Toch, hoe openlijk zij zich ook solidair verklaren met de Poolse arbeiders en hoe ondubbelzinning zij ook instemmen met de overeengekomen democratisering, enige onwennigheid valt in hun reacties nog wel waar te nemen. Dat is m.n. het geval tegenover wat bijv. het blad van de Engelse CP, Morning Star, zelf het cruciale punt in de

overeenkomst van Gdansk noemt, de vrije vakbonden als concurrent van de door de CP geleide vakorganisatie. In een vurig pleidooi voor de vrijheid van vakvereniging blijft Morning Star n.l. de indruk wekken dat het die vrijheid toch gerealiseerd wil zien in en door de bestaande, door de CP geleide bonden. De Belgische CP, die in haar partijblad Drapeau Rouge al even positief over het recht op autonomie voor de vakorganisaties schrijft, laat het ongemakkelijke gevoel dat haar kennelijk bekruipt tegenover de vrije bonden die nu in Polen worden opgezet, blijken door "vrije" consequent tussen aanhalings-tekens te zetten.

Dat neemt niet weg dat de euro-CP-en zich door hun stellingname ten gunste van de Poolse stakers en hun eisen, zich opnieuw hebben geëxposeerd als partijen die niet alleen voorstander zijn van socialisme maar ook van democratie. Door erop te wijzen dat Polen de gelegenheid moet hebben om zonder "buitenlandse inmenging" (Drapeau Rouge, 2 september 1980) zijn problemen op te lossen, hebben zij zich tevens ook weer tegenover Moskou geëxposeerd, n.l. als tegenstanders bij voorbaat van een ingreep van die zijde.

Vermeldenswaard is dat de Nederlandse CP, die niet als uitgesproken eurocommunistisch geldt, inzake Polen geheel aan de kant van de eurocommunisten staat. In mindere mate geldt dat ook voor de Franse CP (PCF), die enige jaren geleden wel tot de eurocommunistische groep hoorde maar die zich daarna weer sterk pro-Moskou en orthodox is gaan opstellen. Na een aanvankelijke benadering van de Poolse gebeurtenissen vanuit deze instelling, maakte de partij plotseling een draai door haar instemming te betuigen met het akkoord van Gdansk. De PCF bewoog zich nog verder in eurocommunistische richting door kenbaar te maken dat ook zij een ingrijpen door Moskou in het Poolse experiment niet acceptabel zou vinden.